

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Катя Гинева Кайрякова
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
Професионално направление (шифър 8.3) „Музикално и танцово изкуство”, докторска
програма „Хореография”

Докторант: Марина Семьонова Банкова, докторант на катедра „Хореография” към
Факултет „Музикален фолклор и хореография“ на Академия за музикално, танцово и
изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев”

Тема: **Танцовият фолклор на бесарабските българи**

Научен ръководител: проф. д-р Даниела Дженева

Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Рецензията е изготвена въз основа на Заповед №РД-27-108 от 14.07.2023 г. на Ректора на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев” относно утвърждаване състав на научно жури и представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд, в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”. На базата на представените документи има всички основания да се заключи, че процедурата по обявяването и провеждането на конкурса е осъществена в пълно съответствие със ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ, както и с вътрешния Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в АМТИИ.

Кандидатът Марина Семьонова Банкова е представила за рецензиране:

- ✓ Дисертационен труд е с обем 207 страници със следната структура: увод, изложение в четири глави, заключение, справка за приносите и библиография. Прилагането на стандартите и класическата структура на такъв тип изложения може да се приеме като добра заявка на докторанта за усвоени основни умения и норми в научната стилистика. Библиографската справка включва 59 заглавия на кирилица - както от последните години, така и заглавия на едни от първите автори по тематиката на дисертационния труд, 3 интернет източника и 48 имена на респонденти. Изведените полезни за проучването елементи показват убедително творческото боравене с литературните източници. Доказателство за познаване на проблематиката са и подбраните интервюта и разговори илюстриращи основни моменти от дисертационния труд. Съдържанието на всяка от *четирите* глави е обособено в параграфи;

- ✓ Четири публикации по темата на дисертационния труд в академични издания;
- ✓ **Автореферат**, в обем от 36 страници, подготвен в съответствие с академичните изисквания, който аналитично представя основните моменти в дисертационния труд и отразява обема на дисертацията коректно и точно - както съдържателната страна, така и направените изводи и научни приноси.

Кратки биографични данни за докторанта

Биографията и професионалният път на автора на предложения дисертационен труд Марина Семьонова Банкова, определено подсказва за ориентацията към изследваната тема свързана с танцовия фолклор на бесарабските българи. Родена в с. Кайраклия, Р. Молдова, след завършване на основното си образование, тя продължава обучението си в Хореографско студио за обучение по български народни танци към Молдовската филхармония, базирано в музикално-хореографското училище „Щефан Няга“ в гр. Кишинев. През 1998 г. завършва специалност „Българска народна хореография“, бакалавърска степен, а през 1999 г. се дипломира като „магистър“ в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“. През 2000 г. осъществява специализация на тема „Изследване и записване на хората и игрите на бесарабските българи“ в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ под научното ръководство на проф. д-р Даниела Дженева. Обучението и продължава в докторска програма „Хореография“, като на свое заседание от 05.07.2023 г. катедра „Хореография“ към Факултет „Музикален фолклор и хореография“ на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ обсъжда и предлага за публична защита дисертационният и труд „Танцовият фолклор на бесарабските българи“. Професионалният път на докторанта Банкова съчетава в себе си изпълнителска, педагогическа и творческа дейност реализирани както в България, така и в Тараклийски район на Р. Молдова. Това дава възможност за един своеобразен „вътрешен“ поглед, което прави настоящото изследване особено ценно от гледна точка на натрупан дългогодишен практически опит и компетенции.

Актуалност на тематиката

Дисертационният труд „Танцовият фолклор на бесарабските българи“ е един ценен по своята същност текст, съдържащ изчерпателно изследване на музикално-танцовия фолклор на населени места, в които български преселници битуват повече от един век далече от прародината си. Актуалността на тематиката е породена от факта, че за първи път се описва и анализира танцовият фолклор на българите от Бесарабия. Съобразно динамичната промяна на традиционното българско хоро, поставено в мултикултурна среда на изследвания регион, има непрестанна академична потребност

за сравнителен анализ и научен подход в опит за запазване и съхраняване на танцовия фолклор на бесарабските българи. Съвсем сполучливо в дисертационния труд е подчертана и осмислена актуална проблематика свързана с хронологията и развитието на танцовите образци в миналото и днес, като уместно акцентът е поставен върху танцовия фолклор на бесарабските българи преди и сега. Значимостта на дисертационния труд идва както от теоретичния анализ, така и от практическия опит на докторанта, който отлично познава спецификите на традиционното българско хоро в запазване на етническо самосъзнание на българите в мултикултурна среда.

Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели

Банкова определя целта на дисертационния си труд в представяне на *„...музикално-танцовия фолклор на бесарабските българи чрез задълбочено изследване на танцовите образци: да се опишат и изяснят характерните особености на народните танци на българите, живеещи продължително време далеч от прародината си в мултикултурна среда; да се проучи и систематизира танцовия фолклор на българите от Бесарабия; да опише, съпостави и анализира цялостния танцов фолклор, свързан с посочените населени места: гр. Тараклия, с. Кайраклия, гр. Твардица и с. Кортен.“* /с.9/. От тази цел произтичат специфичните изследователски, шест на брой, конкретни задачи, чието изпълнение се извършва последователно в основния текст. Във връзка с изследователските цели и задачи са приложени подходящи методи и инструменти: наблюдение, интервю, сравнителен анализ, класификация и обобщение, като докторантката показва умение да изведе идеите си в аналитичен вид.

Оценка на дисертационния труд

В **Уводната** част докторантът Марина Семьонова Банкова обосновава значимостта на проблема и очертава посоката на изследването, неговите цели, задачи и методология. Макар и не съвсем прецизно формулиран, текстът заявява обекта и предмета на изследването, както и авторовата теза, че танците на бесарабските българи в Молдова имат различия от танците на българите в днешна България, но запазването и съхраняването им е необходимост за затвърждаване на етническо самосъзнание в мултикултурна среда. Охарактеризирана е промяната на традиционното българско хоро свързана с житейските етапи на българските преселници в исторически план. Липсата на задълбочени научни изследвания на този процес, свързани с традиционния танцов фолклор, провокира докторантът да вникне по-дълбоко в тази сериозна сфера.

Първа глава представя един сериозен обзор на литературата по темата на дисертационния труд. Разгледани са, в контекста на настоящото изследване, трудовете както на български, така и на руски автори. Особено място е отредено на приносът на проф. Райна Кацарова, в чиито теренни изследвания присъства и танцовия фолклор на Бесарабските българи. Представената гледна точка в трудовете на голям брой учени авторката приема като сериозен фундамент, който дава възможност за задълбочено осмисляне на фолклорната традиция в изследвания регион. Задълбоченият прочит на теоретични изследвания налага извода, че *„Авторите като цяло обръщат внимание на запазения до момента стар български пласт, изхождайки от концепцията за диаспората като резерват за културни реликви. По-малко внимание се обръща на взаимодействията и влиянията, които българите от изучавания район изпитват от страна на заобикалящите ги народи и общности.“* /с.19/ Достигнатите научни резултати формират вижданията на докторанта и подпомагат и подкрепят предстоящите анализи в посока *„... какво запазват и какво променят по отношение на танцовия си фолклор българите в Бесарабия.“*/с.19/

Във втора глава концептуалният акцент е поставен в представяне на географското разположение и исторически сведения за изследвания регион. Фокусът е насочен към определени исторически моменти, които дават обща представа за появата и развитието на селищата от този регион. Докторантът проследява появата и развитието на българската диаспора като започва от голямата област Бесарабия, намираща се на територията на две държави – Молдова и Украйна. Историческият преглед продължава с представяне на бесарабските българи в Тараклийски район на Р. Молдова и завършва с анализа на конкретни селища от този район. Прецизно е представен етническият състав на гр. Тараклия, с. Кайраклия, гр. Твардица и с. Кортен, с преобладаващо българско население. Посочено е от кои краища на България са новите заселници, което е от съществено значение в последващите анализи на танцовия фолклор.

Трета глава *„Описание и анализ на танцовия фолклор на бесарабските българи“* считам за особено важна и съществена част от изследването. Последователно и логически обосновано Банкова насочва фокуса на вниманието си върху образци от танцовия фолклор на българите в южна Молдова, систематизирани от една страна съобразно изследваните населени места – гр. Тараклия, с. Кайраклия, гр. Твардица, с. Кортен и от друга, като *„интегриращ и диференциращ белег за местното българско население“* във всички селища на южна Молдова и цяла Бесарабия. Детайлният анализ, с включен и нотен материал, на хората и игрите срещащи се в четирите български

селища в Молдова, както и в цяла южна Бесарабия, намиращи място на мегданите и празненствата, налага извода, че *„Репертоарът на увеселителните празненства с танцови практики на всяко село се формира в зависимост от географското положение на селищата, времето на заселването и влиянието от страна на другите народности, живеещи наоколо.“*

Изложението продължава с обзор на проучванията на изследователите Георги Янков, проф. Райна Кацарова и Галин Георгиев. Особено място е отредено на записите на проф. Райна Кацарова от проведена експедиция през 1958 г. и не публикувани все още и до днес. В контекста на настоящото изследване докторантът определя като *„...истинска находка този архивен материал“*. /с.121/ С оглед прецизното структуриране на дисертационния труд считам, че мястото на този параграф е в първа глава. Така съвсем логически обосновано изложението от първите два параграфа ще доведе до направените изводи в следващия параграф, в който обобщавайки направените анализи, докторантът извежда заключението, че стилът на танцовия фолклор на бесарабските българи, както и обособения репертоар, изпълняван по различни поводи притежава собствен колорит съдържащ в себе си както характеристики донесени от прародината, така и повлияни от други култури.

Четвърта глава насочва вниманието към мястото на традиционния танц и различните етапи от неговото развитие в бита, социално-културния живот, музикалният съпровод и неговата роля в развитието на танцовия фолклор, както и съвременното състояние на танцовите практики. В своя анализ Банкова привежда аргументи и обосновава съществуването на самобитния традиционен танц, както и специфичните фактори повлияли на развитието му в определен времеви отрязък. Особено ценен принос считам изложеният личен опит на докторанта при преподаването на „Български народни танци“ в Образцовия център в художественото образование /ОЦХО/ „Щефан Няга“, филиал Твардица. Достоен е представеният стремеж за затвърждаване в съзнанието на обучаемите необятността на българския фолклор, който е част от техния произход, и в същото време в доказване, че *„...издирването и поднасянето на бесарабския фолклор с професионален подход дава увереност в уникалността на етническата група, към която принадлежат.“*/с.184/ В последния параграф на тази глава докторантът обобщава всички фактори, които оказват влияние за съхраняването и развитието на музикално-танцовия фолклор на бесарабските българи.

В **заклучението**, като естествено финализиране на изследването, докторантът обобщава най-същественото, което се съдържа в него за танцовия фолклор на бесарабските българи и заключава, че *„Българите в бесарабска Молдова, живеейки сред различни култури, чрез танца изразяват своята същност сред другите общности, запазват своята идентичност, за да съхраняват и препредават самобитността си далеч от метрополията България.“/с.202/*

Приноси и значимост на научната разработка и на публикациите по темата на дисертационния труд

Представеният високо стойностен дисертационен текст респектира с обема и качеството на извършените проучвания, с натрупването на ценен изследователски материал и с осъществения задълбочен анализ. За първи път се описва и анализира танцовият фолклор на българите от Бесарабия. Напълно приемам изложените и аналитично представени шест приноса на труда. Разглежданият дисертационен труд има сериозна научна стойност и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане.

Докторантът е посочил четири публикации по темата на дисертационния труд. Направените публикации като брой и съдържание напълно отговарят на изискванията за допускане до публична защита.

Препоръчвам, изложението да бъде реструктурирано, с представяне на конкретни изводи след всеки параграф и публикувано в практическо пособие предназначено не само специалисти, а и за всички, които проявяват интерес към фолклорното изкуство на бесарабските българи.

Заклучение

Изхождайки от всичко казано по-горе изразявам своята **положителна** оценка за дисертационния труд **Танцовият фолклор на бесарабските българи** и предлагам на уважаемото научно жури да бъде присъдена на Марина Семьонова Банкова образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма „Хореография”.

29 септември 2023 г.

гр. Варна

Изготвил рецензията:

доц. д-р Катя Кайрякова